

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Одеський національний технологічний університет

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ФІЗІОЛОГІЯ І ГОСПОДАРСЬКО-КОРИСНІ ОЗНАКИ ТВАРИН У
ФОРМУВАННІ ЯКОСТІ МОЛОКА

Вибіркова навчальна дисципліна

Мова навчання – українська

Освітньо-професійна програма Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва

Код та найменування спеціальності 204 «Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва»

Шифр та найменування галузі знань 20 «Аграрні науки та продовольство»

Ступінь вищої освіти бакалавр

Розглянуто, схвалено та затверджено
Методичною радою університету

РОЗРОБЛЕНО ТА ЗАБЕЗПЕЧУЄТЬСЯ: кафедрою технології молока, олійно-жирових продуктів та індустрії краси Одеського національного технологічного університету

РОЗРОБНИК: Дмитро СКРИПНІЧЕНКО, доцент кафедри, канд. техн. наук, доцент
(вказати авторів, їхні посади, наукові ступені та вчені звання)

Розглянуто та схвалено на засіданні кафедри технології молока, олійно-жирових продуктів та індустрії краси
Протокол від «27» червня 2022 р. № 14

Завідувачка кафедри /ПІДПИСАНО/ Наталія ТКАЧЕНКО
(підпис) (Ім'я, ПРІЗВИЩЕ)

Розглянуто та схвалено методичною радою зі спеціальності
204 «Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва» галузі знань
20 «Аграрні науки та продовольство»
Протокол від «28» червня 2022 р. № 3 .

Голова ради /ПІДПИСАНО/ Наталія ТКАЧЕНКО
(підпис) (Ім'я, ПРІЗВИЩЕ)

Гарант освітньої програми
204 «Технологія виробництва і переробки
продукції тваринництва» /ПІДПИСАНО/ Наталія ТКАЧЕНКО
(підпис) (Ім'я, ПРІЗВИЩЕ)

Розглянуто та схвалено Методичною радою університету
Протокол від «30» червня 2022 р. № 11

Секретар Методичної ради університету /ПІДПИСАНО/ Валерій МУРАХОВСЬКИЙ
(підпис) (Ім'я, ПРІЗВИЩЕ)

ЗМІСТ

1.	Пояснювальна записка.....	4
1.1.	Мета та завдання навчальної дисципліни.....	4
1.2.	Компетентності, які може отримати здобувач вищої освіти.....	5
1.3.	Міждисциплінарні зв'язки.....	5
1.4.	Обсяг навчальної дисципліни в кредитах ЄКТС.....	6
2.	Зміст навчальної дисципліни:.....	6
2.1.	Програма змістовних модулів.....	6
2.2.	Перелік лабораторних робіт.....	7
2.3.	Перелік практичних робіт	8
2.4.	Перелік завдань до самостійної роботи	8
3.	Критерії оцінювання результатів навчання.....	9
4.	Інформаційне забезпечення.....	10

Пояснювальна записка

1.1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Фізіологія і господарсько-корисні ознаки тварин у формуванні якості молока» є набуття студентами знань з фізіології отримання молока, закономірностей успадкування якісних і кількісних ознак у окремих видів сільськогосподарських тварин, вивчення процесів, які протікають в популяціях тварин та їх використання в племінній роботі і профілактиці захворювань, набуття знань та вмінь з екстер'єрно-конституційних особливостей тварин залежно від виду та напрямку продуктивності, організації племінної роботи та впливу фізіології і господарсько-корисних ознак на формування показників якості молока.

Основними завданнями вивчення дисципліни є: вивчення фізіології тварин, методів якісного покращення стад різних видів сільськогосподарських тварин та забезпечення нормованих показників якості молока. Здобуті знання з дисципліни сприяють оволодінню господарсько-корисними ознаками тварин, методами їх добору і підбору та оцінки продуктивних якостей, а також способами забезпечення нормованих показників якості молока при утриманні на фермах різних тварин.

В результаті вивчення курсу «Фізіологія і господарсько-корисні ознаки тварин у формуванні якості молока» студенти повинні:

знати:

- основні історичні етапи розвитку предметної області та розуміння професійної діяльності;
- вплив фізіології тварин на показники якості молока.
- основні закономірності фізіологічних процесів, що протікають в популяціях тварин, способи відтворення, закономірності індивідуального розвитку тварин для ефективної професійної діяльності господарств із виробництва молока;
- фізіологічні особливості різних видів тварин, які впливають на одержання від них молока, і на їх відтворні якості та методи оцінки господарсько-корисних ознак у формування якості молока тварин;
- системи та способи утримання тварин, способи контролю та оптимізації мікроклімату технологічних приміщень із вирощування та утримування тварин;
- основи спадкової стійкості тварин до окремих захворювань;

вміти:

- визначати фізіологічні показники розвитку тварин, оцінювати їх племінні та продуктивні якості;
- оцінювати вплив стресів на характер молокоутворення і молоковиведення у тварин;
- створювати оптимальні умови для максимального прояву процесів утворення молока та рефлексу молоковиведення,
- застосовувати знання з відтворення та розведення стад тварин та раціонального вирощування молодняка для ефективного ведення господарської діяльності підприємства з виробництва молока;

- регулювати зміною факторів зовнішнього середовища лактаційну діяльність тварин;
- забезпечувати оптимальні умови утримання тварин і мікроклімат технологічних приміщень із вирощування та утримування, які обумовлюють отримання молока із заданими показниками якості.

1.2. Компетентності, які може отримати здобувач вищої освіти

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Фізіологія і господарсько-корисні ознаки тварин у формуванні якості молока» здобувач вищої освіти отримує наступні програмні компетентності та програмні результати навчання, які визначені в [Стандарті вищої освіти зі спеціальності 204 Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва](#) та [освітньо-професійній програмі «Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва» підготовки бакалаврів](#).

Інтегральна компетентність:

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми з технології виробництва і переробки продукції тваринництва або у процесі навчання, що передбачає застосування теорій та методів зооінженерії і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності:

ЗК 4. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності:

СК 2. Здатність використовувати сучасні знання про способи відтворення, закономірності індивідуального розвитку та розведення тварин для ефективної професійної діяльності у галузі тваринництва.

СК 5. Здатність застосовувати доцільні системи та способи утримання сільськогосподарських тварин і контролювати та оптимізувати мікроклімат технологічних приміщень.

Програмні результати навчання:

ПРН 8. Застосовувати знання з відтворення та розведення сільськогосподарських тварин для ефективного ведення господарської діяльності підприємства.

ПРН 11. Забезпечувати оптимальні умови утримання сільськогосподарських тварин і мікроклімат технологічних приміщень.

ПРН 21. Знати основні історичні етапи розвитку предметної області.

1.3. Міждисциплінарні зв'язки

Попередні – шкільні курси біології та хімії, послідовні – «Ветеринарно-гігієнічні та зоотехнічні основи організації молочних ферм», «Ветеринарно-

санітарна і технологічна експертиза молока», «Безпечність у виробництві і переробці молока», «Технологія переробки молока».

1.4. Обсяг навчальної дисципліни в кредитах ЄКТС

Навчальна дисципліна викладається на I курсі у II семестрі для денної та заочної форми навчання.

Кількість кредитів ECTS для денної та заочної форми навчання – 6,0, годин – 180,0.

Аудиторні заняття, годин:	всього	лекції	лабораторні	практичні
денна	66	32	18	16
заочна	20	10	6	4
Самостійна робота, годин	Денна – 114		Заочна – 160	

2. Зміст навчальної дисципліни

2.1. Програма змістових модулів

Змістовий модуль 1. Фізіологія розвитку сільськогосподарських тварин

№ теми	Зміст теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1.	Вступ. Основні центри одомашнення сільськогосподарських тварин, знання та розуміння предметної області та професійної діяльності. Господарсько-корисні ознаки тварин. Поняття породи тварин. Центри формування порід.	2	-
2.	Стан поголів'я тварин. Фактори впливу на стан чисельності та географічного розміщення тварин. Кількість зареєстрованих місцевих порід по видах тварин. Стан поголів'я всіх видів сільськогосподарських тварин в Україні. Середня продуктивність підконтрольного поголів'я ВРХ.	2	-
3.	Особливості розведення основних порід різних видів тварин. Молочне скотарство. Найбільш розповсюджені виробничі моделі ведення галузі молочного скотарства. Відтворення та розведення сільськогосподарських тварин для ефективного ведення господарської діяльності підприємства. Показники молочної продуктивності та відтворювальної здатності корів основних порід у країнах світу.	2	2
4.	Конституція та екстер'єр сільськогосподарських тварин. Загальні поняття про конституцію, екстер'єр. Окомірна оцінка, взяття промірів та визначення індексів, фотографування.	2	-
5.	Фізіологія і господарсько-корисні ознаки тварин. Зріст тварин. Ширина грудей. Глибина тулуба. Кутастість, молочний тип. Нахил та ширина крижів. Постава задніх кінцівок. Кут нахилу ратиць. Прикріплення передньої частини вимені. Розміщення та довжина дійок. Глибина вимені.	2	2
6.	Фізіологія і господарсько-корисні ознаки тварин. Висота задньої підвіски вим'я. Рельєфність центрального з'єднання вим'я. Локомоція, рух задніми кінцівками. Стан вгодованості. Розвиток сухожилля. Кісткова структура. Ширина вимені ззаду. Товщина дійок. Обмускуленість. Класифікація ознак тварин.	2	2

№ теми	Зміст теми	Кількість годин	
		денна	заочна
7.	Відбір. Суть відбору. Історія теорії відбору. Методи штучного відбору. Господарсько-корисні ознаки. Повторюваність ознак відбору.	2	-
	Модуль 1	14	6

Змістовий модуль 2. Молокоутворення та молочна продуктивність сільськогосподарських тварин

№ теми	Зміст теми	Кількість годин	
		денна	заочна
8.	Характеристика молока, як біологічної рідини, секрет молочної залози тварин. Визначення терміну молоко. Хімічний склад молока-сировини. Хімічний склад плазми крові і молока.	2	2
9.	Хімічні та фізичні властивості молока. Титрована кислотність молока. Активна кислотність молока. Густина молока. В'язкість молока.	2	-
10.	Хімічні, фізичні та органолептичні властивості молока. Поверхневий натяг молока. Осмотичний тиск. Температура замерзання. Електропровідність. Органолептичні властивості.	2	-
11.	Вплив господарсько-корисних ознак на склад і властивості молока. Період лактації. Хімічний склад молозива і стародійного молока корови. Порода і вік тварин. Продуктивність та склад молока корів різних порід. Вплив сезонності отелення та сервіс-періоду корів на надої молока.	2	-
12.	Вплив господарсько-корисних ознак на склад і властивості молока. Годівля тварин. Характеристика складових кормів, які формують хімічний склад сухих речовин молока. Вплив пори року на формування якості молока.	2	-
13.	Вплив господарсько-корисних ознак на склад і властивості молока. Вплив стану здоров'я на якість молока. Забезпечення оптимальних умов утримання сільськогосподарських тварин і мікроклімат технологічних приміщень. Вплив процесу доїння корів на якість молока. Індивідуальні особливості тварин.	4	-
14.	Хімічний склад молока різних видів ссавців.	4	2
	Модуль 2	18	4
	Разом з дисципліни	32	10

2.2. Перелік лабораторних робіт

№ з/п	Назва лабораторної роботи	Кількість годин	
		денна	заочна
1.	Визначення показників якості коров'ячого молока різних порід та порівняння цих показників між собою	6	6
2.	Визначення показників якості козиного молока	4	-
3.	Визначення показників якості овечого молока	4	-
4.	Молочна продуктивність, методи її обліку і оцінки	4	-
	Всього	18	6

2.3. Перелік практичних робіт

№ з/п	Назва практичної роботи	Кількість годин	
		денна	заочна
1.	Методи оцінки росту і розвитку тварин	4	4
2.	Оцінка росту і розвитку молодняка великої рогатої худоби	4	-
3.	Методи оцінки господарсько-корисних ознак сільськогосподарських тварин	4	-
4.	Чистопородне розведення тварин	4	-
Всього		16	4

2.4. Перелік завдань до самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1.	Вивчення індивідуальних структурних родоводів	8	8
2.	Побудова перехресно-групового родоvodu	8	8
3.	Побудова діагонально-групового родоvodu	8	8
4.	Особливості росту тварин різних видів	8	8
5.	Розрахунок живої маси бугайців у визначеному віці	8	8
6.	Вивчення статей тварин	-	8
7.	Оцінка конституції та екстер'єру корів різних порід	8	8
8.	Визначення індексів будови тіла	8	8
9.	Облік та оцінка молочної продуктивності тварин	-	8
10.	Облік та оцінка м'ясної продуктивності	8	8
11.	Облік та оцінка вовнової, хутрової, смушкової, яєчної та робочої продуктивності	8	8
12.	Визначення племінної цінності тварин різних видів	2	2
13.	Вибірка модельного стада	8	8
14.	Аналіз показників продуктивності корів модельного стада та мінливості різних ознак	8	8
15.	Розрахунок коефіцієнтів кореляції між надоєм, вмістом жиру, молочним жиром	8	8
16.	Гібридизація як метод розведення	8	8
17.	Вивчення розвитку основних ліній в породі	8	8
18.	Вивчення генеалогічної структури породи	-	10
19.	Вивчення розвитку основних ліній в породі	-	10
20.	Міжлінійна гібридизація як метод отримання	-	10
Всього:		114	160

3. Критерії оцінювання результатів навчання
Види контролю: поточний, підсумковий – диф. залік
Нарахування балів за виконання змістового модуля

Вид роботи, що підлягає контролю	Оцінні бали		Форма навчання					
			денна			заочна		
	min	max	К-ть робіт	Сумарні бали		К-ть робіт	Сумарні бали	
				min	max		min	max
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Змістовий модуль 1. Фізіологія розвитку сільськогосподарських тварин								
Робота на лекціях	0,5	1	7	3,5	7	3	1,5	3
Виконання лабораторних робіт	7	10	2	14	20	1	7	10
Виконання практичних робіт	4	6	2	8	12	1	4	6
Опрацювання тем, не винесених на лекції	0,5	1	1	0,5	1	3	1,5	3
Підготовка до лабораторних занять	0,5	1	2	1	2	1	0,5	1
Підготовка до практичних занять	0,5	1	2	1	2	1	0,5	1
Виконання індивідуальних завдань	10	16	1	10	16	2	20	32
Проміжна сума /повинна бути до 60 балів/	-	-	-	38	60	-	35	56
Поточний контроль (тестовий)	8/10	15	1	8	15	1	10	15
Контроль результатів дистанційного модуля	14/15	25/29	1	14	25	1	15	29
Оцінка за змістовий модуль 1	-	-	-	60	100	-	60	100
Змістовий модуль 2. Молокоутворення та молочна продуктивність сільськогосподарських тварин								
Робота на лекціях	0,5	1	9	4,5	9	2	1	2
Виконання лабораторних робіт	7	10	2	14	20	-	-	-
Виконання практичних робіт	4	6	2	8	12	-	-	-
Опрацювання тем, не винесених на лекції	0,5	1	1	0,5	1	5	2,5	5
Підготовка до лабораторних занять	0,5	1	2	1	2	-	-	-
Підготовка до практичних занять	0,5	1	2	1	2	-	-	-
Виконання індивідуальних завдань	10/29,5	14/34	1	10	14	1	29,5	34

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Проміжна сума /повинна бути до 60 балів/	-	-	-	39	60	-	33	41
Поточний контроль (тестовий)	9	15/23	1	9	15	1	9	23
Контроль результатів дистанційного модулю	12/18	25/36	1	12	25	1	18	36
Оцінка за змістовий модуль 1	-	-	-	60	100	-	60	100

4. Інформаційні ресурси

Базові (основні):

1. Чагаровський, Олександр Петрович Хімія молочної сировини : навч. посіб. / О. П. Чагаровський, Н. А. Ткаченко, Т. А. Лисогор ; Одес. нац. акад. харч. технологій. — Одеса : Сімекс-прінт, 2013. — 268 с.

2. Конспект лекцій з курсу "Генотипи ссавців у формуванні якості молока" [Електронний ресурс] : для студентів галузі знань 20 "Аграрні науки та продовольство", спец. 204 "Технологія виробництва та переробки продукції тваринництва", ступеня вищої освіти "бакалавр" ден. та заоч. форм навчання / Д. М. Скрипніченко, І. О. Климентьєва ; відп. за вип. Н. А. Ткаченко ; Каф. технології молока, олійно-жирових продуктів та індустрії краси. — Одеса : ОНАХТ, 2020. — Електрон. текст. дані: 42 с.

3. Кочубей-Литвиненко О.В. Технологія отримання та первинного оброблення молока : підручник / О. В. Кочубей-Литвиненко, Н. М. Ющенко; Нац. ун-т харч. технологій. — Київ : НУХТ, 2013. — 211 с.

4. Конспект лекцій з курсу "Генотипи ссавців у формуванні якості молока" [Електронний ресурс] : для студентів галузі знань 20 "Аграрні науки та продовольство", спец. 204 "Технологія виробництва та переробки продукції тваринництва", ступеня вищої освіти "бакалавр" ден. та заоч. форм навчання / Д. М. Скрипніченко; відп. за вип. Н. А. Ткаченко ; Каф. технології молока, олійно-жирових продуктів та індустрії краси. — Одеса : ОНТУ, 2022. — Електрон. текст. дані: 105 с.

5. Костенко В.І. Фізіологія лактації/ В.І. Костенко, Г.Г. Хоменко.— К.: «Агроосвіта», 2015.—132 с.

6. Горбатенко Ю.І., Гиль М.Г. Біологія продуктивності сільськогосподарських тварин. – Миколаїв, 2006.– 218 с.

Додаткові:

1. Розведення с.-г. тварин / [Басовський М.З., Буркат В.П., Вінничук Д.Т. та ін.]. – Біла Церква, 2001 – 400 с.

2. Практикум з розведення сільськогосподарських тварин / [Мельник Ю.Ф., Найдено К.А., Журавель М.П. та ін.]. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2007. – 240 с.

3. Інтер'єр сільськогосподарських тварин: Навч. посібник / [Й.З. Сірацький Є.І. Федорович, Б.М. Гопка та ін.]. – К.: Вища освіта, 2009. – 280 с.

4. Пешук Л.П. Основи тваринництва і ветеринарно-санітарна експертиза м'яса та м'ясних продуктів / Л.П. Пешук. – К.: «Центр учбової літератури», 2011.

– 340 с.

5. Генетика з основами розведення та відтворення сільськогосподарських тварин / навчально-методичний посібник // С. Л. Войтенко, О.О. Васильєва, Л.В. Вишневський, Б.С. Шаферівський – Полтава : ПП Астроя., 2018 – 213 с.

6. Розведення сільськогосподарських тварин: Навчальний посібник. І.А. Рудик, М.В. Буштрук, І.С. Старостенко, Р.В.Ставецька, І.В. Пономаренко, С.В. Ткаченко, В.П. Даниленко / За ред. І.А. Рудика. – К., 2009. – 339 с.